

Zakaj je krajinsko oblikovanje oz. projektiranje koristno, praktično uporabno in družbeno pomembno?

Živa Pečenko

Kot mlada krajinska arhitektka na začetku svoje karijerne poti pri predstavitvi svojega dela pogosto naletim na naslednja vprašanja; kaj pravzaprav je krajinska arhitektura in krajinsko oblikovanje, zakaj bi pri načrtovanju odprtega prostora sploh potrebovali krajinskega arhitekta, ali ne bi postopek načrtovanja odprtega prostora in zelenih površin prepustili pripadniku kakšne druge stroke, npr. arhitektu ali gradbeniku. Vsa ta vprašanja kažejo na nerazumevanje pojmov krajinska arhitektura in krajinsko oblikovanje, ter na nepoznavanje kompetenc, ki jih krajinski arhitekti nudimo. Kljub temu me tovrstna vprašanja vedno znova čudijo, predvsem zato, ker krajinska arhitektura na svetovni in državni ravni ni več tako zelo mlada stroka.

Dejavnost, ki se ukvarja s premišljenim načrtovanjem krajine in s kakovostnim oblikovanjem odprtega zelenega prostora, sega daleč v zgodovino. Dušan Ogrin, pionir slovenske krajinske arhitekture, v svoji knjigi *Vrtna umetnost sveta* navaja, da je začetkom krajinskega oblikovanja mogoče slediti vse do obdobja Starega Egipta, torej več kot 2500 let nazaj. Seveda se staroegipčanskega oblikovalca vrtov ni poimenovalo krajinski arhitekt. Kljub temu, pa ne moremo prezreti dejstva, da je dejavnost že takrat obstajala. To priča o temu, da je bilo urejanje odprtega prostora in krajine za človeka in družbo takrat pomembno. Vrtovi so delovali kot prostor bivanja in oddiha ter so opravljali reprezentativno vlogo. Vrt je simboliziral zunanjo oz. statusno podobo lastnika. Poleg tega je bil egipčanski vrt tudi praktično uporaben, saj je bil pogosto namenjen pridelavi hrane. Iz vsega navedenega lahko sklepamo, da je bila funkcija vrtov v resnici večplastna, kompleksna in posledično tako za lastnika kot družbo pomembna. Po drugi strani pa se vloga staroegipčanskega vrta ne razlikuje tako zelo od vloge, ki jo vrt opravlja danes. Vsak prostorski načrtovalec ve, da zelene površine, ali zeleni sistem kot preplet zelenih površin imenujemo krajinski arhitekti, v mestih in na podeželju opravljajo številne naloge: od prostorotvornih in družbenih do ekoloških, klimatskih in higienskih nalog. Varstvo, načrtovanje in upravljanje z zelenim sistemom obstaja predvsem zato, da se njegova kompleksna in pomembna vloga ohrani za sedanje in prihodnje generacije.

Pojem krajinska arhitektura se v osnovi ne omejuje zgolj na vrtno umetnost. Oblikovanje vrtov je zgolj ena izmed smeri krajinskega oblikovanja oz. projektiranja, ki se v osnovi ukvarja z načrtovanjem različnih tipov odprtega prostora in zelenih površin, ts. park, igrišče, pokopališče, stanovanjska krajina, trg, ulica, urejanje obcestnega prostora ipd. Poleg krajinskega oblikovanja so krajinski arhitekti usposobljeni tudi za krajinsko planiranje, tj. generalno načrtovanje širših območij in priprava zamisli o rabi in nerabi prostora. Krajinsko planiranje odgovarja na vprašanja kaj in kam, medtem ko se krajinsko oblikovanje ukvarja predvsem z vprašanjem kako. Čeprav bi lahko o problematiki krajinskega planiranja v Sloveniji napisala več 10 člankov, sem se tokrat odločila, da podrobneje raziščem problematiko krajinskega oblikovanja v Sloveniji.

Slika 1 in 2: dva primera kakovostnega krajinskega oblikovanja v Sloveniji. Na prvi sliki je pokopališče Srebrniče, avtorja krajinske arhitekture Dušan Ogrin in Davorin Gazvoda. Na drugi sliki opazimo Šmartinski park, avtorji krajinske arhitekture so Maja Simoneti, Urška Kranjc, Klara Sulič, Sergej Hiti, Tomaž Stupar, Dušan Stupar, Tanja Maljevac, Maša Šorn. Vir fotografij: Landezine.

V kolikor vas svetovna sodobna in kakovostna krajinska arhitektura zanima, vam priporočam ogled spletne strani Landezine (<http://landezine.com>).

Kakovost oblikovanega odprtega prostora je v veliki meri odvisna od znanja oblikovalca oz. projektanta. Krajinski arhitekti pri svojem delu ne uporabljajo zgolj oblikovalskih oz. likovnih znanj ali tehničnih inženirskih kompetenc. Kar krajinskega arhitekta loči od projektanta drugih prostorskih strok, je dobro poznavanje rastlinskega materiala, sposobnost poglobljenega razumevanja naravnih, družbenih in ekonomskih lastnosti lokalnega krajinskega konteksta, sposobnost prehajanja med različnimi delovnimi merili, od planerskih (od merila 1:1000 navzgor) do oblikovalskih meril (merila med 1:1 do 1:500) in zmožnost interdisciplinarnega sodelovanja. Da slovenski krajinski arhitekti v resnici posedujejo ogromno znanja, se na področju projektiranja v Sloveniji morda najbolj izraža pri rezultatih natečajev, ki se nanašajo na urejanje odprtih javnih površin in krajine (primeri nedavnih takšnih natečajev: Revitalizacija stare Steklarske in Vrazovega trga s pripadajočimi ulicami, Ureditev območja Lenta in Dravske promenade v Mariboru, Pokopališče Ankaran). Pri tovrstnih natečajih v večini zmagujejo interdisciplinarno naravnane ekipe, pri katerih krajinski arhitekti nastopajo kot nenadomestljiv in pomemben del delovne skupine.

V drugih državah EU (npr. Nemčiji) krajinski arhitekt za zagotovitev kakovostne krajinske ureditve odgovarja z licenco in opravljenim strokovnim izpitom. To v praksi pomeni, da nekdo, ki nima opravljenega strokovnega izpita iz krajinskega oblikovanja (pri nas je to strokovni izpit za pooblaščenega krajinskega arhitekta, licenca PKA) ne more izdelovati projektne dokumentacije, ki se nanaša na urejanje zelenih površin in zunanjih ureditev ts. mestni parki, igrišča, zeleni sistem mesta ipd. To ne velja zgolj za projektno dokumentacijo za izvedbo gradnje (PZI), temveč tudi za idejno zasnovo, idejni projekt in dokumentacijo za gradbeno dovoljenje. Pri nas je namreč pogosta praksa, da idejne zasnove, idejne projekte in dokumentacijo za gradbeno dovoljenje, v primeru, da javni natečaj ni razpisan, na področju načrtovanja zelenih in odprtih površin izdelujejo pripadniki drugih strok, ki v resnici niso optimalno usposobljeni za načrtovanje odprtega zelenega prostora, npr. pooblašчени arhitekti z licenco PA ali celo pooblašчени inženirji z licenco PI in ne pooblašчени krajinski arhitekti. Tovrstna anomalija, ki je v razvitih državah Evrope bistveno manj pogosta, se izraža v krajinskih zasnovah slabše kakovosti in pri vsebinsko dvomljivih ter strokovno neargumentiranih idejnih načrtih krajinske arhitekture.

Na tej točki se pojavlja vprašanje smiselnosti obstoja licence PKA, če pa lahko načrt za vsako zunanjo zeleno ureditev podpiše strokovnjak, ki ni krajinski arhitekt. Zelo duhovito se mi zdi vprašanje Tomaža Krištofa, ki v Dnevnikovem članku z naslovom *Vodenje projektov naj bo stvar strokovnih kompetenc, in ne pogajalski izkupiček!* sprašuje, če bi si želeli živeti v državi, v kateri bi projekte za mostove vodili elektro inženirji, projekte za predore pa krajinski arhitekti. Podobno se sprašujem tudi sama; ali bi si želeli živeti v državi, kjer zelene površine, parke, območja varstva narave in rekreacijska območja načrtuje nekdo, ki strokovno ni usposobljen za to?

Družbeno razvrednotenje znanja krajinskih arhitektov je nenazadnje opazno tudi na bolj banalni in vsakodnevni ravni dela, saj se je z Zakonom o arhitekturni in inženirski dejavnosti (ti. ZAID) številka načrta krajinske arhitekture v projektni dokumentaciji spremenila iz številke 2 v 10. Drznem si trditi, da je temu tako zato, ker se je večina gradbenih investicij izdelavi načrta krajinske arhitekture gladko izognila. Pri elaboratih je poglavje številka 2 pogosto manjkalo, kar je vodilo do manj urejenega kazala in samega elaborata.

Pomanjkanje ali celo odsotnost krajinskega projektiranja ponovno vodi v nekakovostno in pomanjkljivo zasnovan odprti zeleni prostor. Vse to predstavlja slabo prakso, saj so uporabniki in lokalni prebivalci najbolj dovzetni ravno za spremembe v odprtem, četudi zasebnem prostoru. Vse to seveda kaže na nizko prostorsko kulturo in na nižanje kakovosti bivanja, ki smo jima priča v Sloveniji. Ponovno izpostavljam, da je na tem področju Slovenija daleč za razvitim delom Evrope.

Za konec bi vse prostorske načrtovalce, ki brez licence PKA, jamčijo za kakovost krajinskih ureditev pozvala, naj še enkrat premislijo o temu, ali so strokovno dovolj usposobljeni in kompetentni na področju krajinskega oblikovanja. Kot že omenjeno v uvodnem delu, je izdelava kakovostne krajinske zasnove odprtega prostora kompleksen proces, za katerega so potrebne vse predhodno naštetje kompetence krajinskih arhitektov. V primeru, da kot projektant dvomite v svoje sposobnosti krajinskega oblikovanja, bi svetovala, da to nalogo prepustite tistim, ki za kakovostno zunanjo ureditev jamčijo z ustrezno izobrazbo in delovnimi izkušnjami. Nenazadnje bi morala biti želja in ideal vsakega projektanta, pa naj bo to arhitekt, krajinski arhitekt ali gradbenik, da sta zasnova odprtih površin in prostor v katerem živijo ljudje, kar se da dobro načrtovana, funkcionalna in v najvišji možni meri strokovno utemeljena.

mesec krajinske arhitekture
APRIL 2020: Krajine sprememb

